

Suomen kielen taivutussijojen yleisyystilastoa

»Suomen kansan murrekirjan» länsimurteita käsittelevän osan hämäläismurrenäytteiden perusteella.¹

Läpikäymieni murretekstien 121 sivusta on 48 Etelä- ja Keski-Hämeen, loput 73 sivua Kaakkois-Hämeen ja Itä Uudenmaan murretta. Jotta hahmottaessa voidaan suorittaa vertailuja näiden ryhmien ja jo vastaavasti selvitettyjen lounaismurteiden ja Satakunnan murteiden välillä², olen laatinut tilastotaulukon erikseen kummas-takin edellä mainitsemastani ryhmästä ja yhteistilaston koko aineistosta.

Yhteistilasto osoittaa, että laske-

mieni kaasusten koko määrä on 20 195. Yksikkötapauksia (16 412) on paljon runsaammin kuin monikkoja (3 783). Koko sijamäärästä on n. 81,3 % yksikköä, ja yksikkö- ja monikkotapausten suhde on 4, 3: 1.

Olen tutkinut, paitsi viidentoista varsinaisen kaasuksemme esiintymistä, jota koskevat tulokset selviävät alla olevista taulukoista, myös aineistoon sisältyvien prolatiivi- ja latiivimuotoisten sanojen määrää.

¹ Otteita Helsingin yliopistossa suomen kielen arvosanaa varten kevätl. 1957 kirjoitetusta harjoitusaineesta.

² Kaija Haikola, *Vir.* 1956 s. 396.

Akkusatiivista on syytä huomauttaa, että yksikkömuotoja on ollut 1 183 ja monikkömuotoja 408 sekä että yksikkömuodoista oli nominatiivin kaltaisia akkusatiiveja 351 ja genetiivin kaltaisia 832.

Prolatiivien edustus näyttää olevan varsin vähäinen, sillä näitä on vain 29: Etelä- ja Keski-Hämeen murteessa 16, Kaakkois-Hämeen ja Itä-Uudenmaan murteessa 13.

Aspiraatioloppuisia sanoja olen tekstistä löytänyt 647. Tästä määrästä on 402 I infinitiivin lyhyempään muotoon liittyvää *l a t i i v i a*. Kummankin po. murreryhmän osalle ja kautuvat aspiraatioon päättyvät sanat seuraavasti: Etelä- ja Keski-Häme: 243 (143 I inf.), Kaakkois-Häme ja Itä-Uusimaa: 404 (259 I inf.). Ellei latiiveihin, joiden päätteenä on *-²*, lueta I infinitiivin aspiraatiota, on *s*-latiivien ja aspiraatioon loppuvien latiivimuotojen määrä jotakuinkin sama. Tapasin *s*-latiiveja Etelä- ja Keski-Hämeen murteesta 77, Kaakkois-Hämeen ja Itä-Uudenmaan murteesta 178 (= 255 *s*-latiivia).

Kaakkois-Hämeen ja Itä-Uudenmaan teksteistä on lisäksi löytynyt 44 *-nt(a)*-päätteistä erosijaa. Kaakkois-Hämeen murrehistoriassaan Lindén pitää näitä muotoja samanarvoisina ns. *e k s e s s i i v i* muotojen kanssa.³

Kiintoisan vertailukohdan suorittamilleni laskelmille tarjoaa Kaija Haikolan Virittäjässä 1956 ss. 396—400 julkaisema tilasto lounaismurteiden sekä Ylä- ja Ala-Satakunnan murteiden taivutusmuodoista. Yhteistilastojen vertailu osoittaa, että erot eivät ole suuria. On selvästi havaittavissa, että sijojen määrää sekä yleisyyttä koskeva ja tässä suhteessa mel-

koista yhtenäisyyttä noudattava linja, joka alkaa Lounais-Suomesta ja kulkee Satakunnan läpi, jatkuu Etelä-, Keski ja Kaakkois-Hämeeseen sekä itäiselle Uudellemaalle. Kummassakin yhteistilastossa on sijojen yleisyysjärjestys melkein sama. Pienen poikkeuksen muodostavat vain *essiivi* ja *allatiivi*. Haikolan yhteistilastossa on nimittäin *essiivejä* n. 2,5 % (680) ja *allatiiveja* n. 3 % (777), omassani taas *essiivien* (610) ja *allatiivien* (607) prosenttiluku on sama (n. 3), mutta absoluuttiset numeroluvut osoittavat, että *essiivi* on järjestyksessä ennen *allatiivia*. Huomattavaa kuitenkin on, että Haikolallakin lounaismurteiden taulukossa *essiivillä* (314) ja *allatiivilla* (333) on sama prosenttiluku n. 2,5, vaikka tässäkin tapauksessa *allatiiveja* on jonkin verran enemmän. Yhteistilastoissa viiden kaasuksen, nimittäin *translatiivin* (n. 1,5 %), *inessiivin* (n. 6,5 %), *elatiivin* (n. 4 %), *illatiivin* (n. 8,5 %) ja *allatiivin* (n. 3 %) likimääräiset prosenttiluvut ovat aivan samat. *Translatiivin* prosenttimäärä näyttää hämmästyttävän vakituneelta, sillä se on kaikissa seitsemässä tilastossa sama. Kun vertailee muita yhteistilastojen kaasusten prosenttilukuja, huomaa, että *nominatiivin* ja *partitiivin* kohdalla ero on 1 %, muiden sijojen kohdalla vain 0,5 %. Huomattavin on mielestäni ero *absessiivissa*, jonka prosentti Haikolan yhteistilastossa on 0,06 ja omassani 0,11. Haikolan tilaston sijojen koko määrä on 26 904, ja näistä on *abessiiveja* vain 15. Oman tilastoni koko sijamäärä on huomattavasti pienempi (20 195), mutta *abessiiveja* on kuitenkin 23. Molempien yhteistilastojen *abessiivit* ovat siinä samalaisia, että ne ovat yksikkömuotoisia.

Numerusten lukumäärien vaihte-

³ Eeva Lindén, Kaakkois-Hämeen murteiden äännehistoria I, ss. 135, 136.

lut ovat kummassakin yhteistilastossa samankaltaiset. Molemmissa ovat samat ne sijat, joiden yksikkö- ja monikkotapausten suhteen yksikköluku jää keskitason alapuolelle. Samoin on laita sijojen, joiden yksikköluku ko-
hoaa huomattavan korkeaksi.

Nähtäväksi jää, jatkuuko tilastoissa ilmenevien seikkojen samankaltaisuus sittenkin, kun vielä useammat mur-

teet vastaavasti tutkitaan. On oleva mielenkiintoista havaita, onko sijojen käyttöyleisyydessä eroavuuksia länsi- ja itämurteiden välillä, ts. osoittavatko tilastot esim. kaasusten yleisyyden järjestyksessä yleensä tai edes jossakin yksityiskohdassa huomattavaa eravuutta näiden kahden valtamurteiston ollessa kysymyksessä.

TAULUKKO 1

ETELÄ- JA KESKI-HÄMEEN MURRE

	yksikköjä	monikkoja	yhteensä	%
nominatiivi	1930	416	2346	30
genetiivi	746	129	875	11
akkusatiivi	456	165	621	8
essiivi	241	11	252	3
partitiivi	988	382	1370	17,5
translatiivi	92	9	101	1,5
inessiivi	465	45	510	6,5
elatiivi	285	50	335	4,5
illatiivi	656	39	695	9
adessiivi	321	52	373	4,5
ablatiivi	74	9	83	1
allatiivi	190	48	238	3
abessiivi	9	—	9	0,11
komitatiivi	—	2	2	0,03
instruktiivi	25	32	57	0,7
yhteensä	6478	1389	7867	n. 100

TAULUKKO 2

KAAKKOIS-HÄMEEN JA ITÄ-UUDENMAAN MURRE

	yksikköjä	monikkoja	yhteensä	%
nominatiivi	3152	809	3961	32
genetiivi	1064	180	1244	10
akkusatiivi	727	241	968	8
essiivi	333	25	358	3
partitiivi	1448	611	2059	16,5
translatiivi	149	19	168	1,5
inessiivi	709	68	777	6,5
elatiivi	387	106	493	4
illatiivi	1002	52	1054	8,5
adessiivi	498	130	628	5
ablatiivi	121	35	156	1,5
allatiivi	291	78	369	3
abessiivi	14	—	14	0,11
komitatiivi	—	9	9	0,07
instruktiivi	39	31	70	0,6
yhteensä	9934	2394	12.328	n. 100

TAULUKKO 3

KOKO AINEISTON YHTEISTILASTO

	yksikköjä	monikkoja	yhteensä	%
nominatiivi	5082	1225	6307	31
genetiivi	1810	309	2119	10,5
akkusatiivi	1183	408	1591	8
essiivi	574	36	610	3
partitiivi	2436	993	3429	17
translatiivi	241	28	269	1,5
inessiivi	1174	113	1287	6,5
elatiivi	672	156	828	4
illatiivi	1658	91	1749	8,5
adessiivi	819	182	1001	5
ablatiivi	195	44	239	1
allatiivi	481	126	607	3
abessiivi	23	—	23	0,11
komitatiivi	—	11	11	0,05
instruktiivi	64	63	127	0,6
yhteensä	16.412	3783	20.195	n. 100